

Filla d'aquest treball de preparació fou l'obra que publicà, junt amb F. Lot, l'any 1909, sobre el regnat d'aquest darrer rei. Les seves grans obres, però, les que passaran a la posteritat com a permanents monuments de consulta, són *Les Barbares: Des grandes invasions aux conquêtes turques du XIe siècle* (Paris 1926, 5.ª ed. 1948), *L'essor de l'Europe: XIe-XIIIe siècles* (Paris 1932, 3.ª ed. 1948) i *Charlemagne et l'Empire carolingien* (Paris 1947, 2.ª ed. 1949), totes tres publicades dins la col·lecció «Peuples et Civilisations» que ell dirigia junt amb el seu company Philippe Sagnac. Els havien precedit els seus *Études critiques sur l'histoire de Charlemagne* (Paris 1921).

Especialment el seu *Charlemagne et l'Empire carolingien* tradueix l'extensió i la profunditat del seu domini de les fonts carolíngies, i, sobre aquesta base fermíssima, l'amplitud de la seva visió, la traça del seu plantejament i l'art de la seva exposició. És una obra que restarà clàssica en el tresor de la historiografia francesa. La mort del Prof. Halphen haurà estat, per a l'erudició francesa, una desgràcia immensa; el seu lloc serà ben difícil d'omplir.

Poc temps abans que morís, els seus amics, deixebles i admiradors volgueren honorar-lo amb la publicació d'uns «Mélanges d'Histoire du Moyen Âge Louis Halphen», que aparegueren a París, a les Presses Universitaires de France (xxiv+716 pàgs. +1 lám.) i que l'illustre historiador no haurà pogut veure. El nostre Institut s'adherí a aquest homenatge. Fins a vuitanta-tres pugen les col·laboracions als «Mélanges», dedicades totes a temes d'història i arqueologia medievals. Sis ens en cal assenyalar per la relació que tenen amb la història del nostre país: *Les comtes Bernard sous Charles le Chauve: État actuel d'une énigme historique*, per Josep Calmette; *Charlemagne et la monarchie asturienne*, per Marcellin Défourneaux; *Un grand chapitre de l'histoire du XIIe siècle: La rivalité des maisons de Toulouse et de Barcelone pour la prépondérance méridionale*, per Charles Higounet; *Le clergé séculier à l'époque asturienne (718-910)*, per Jean B. Matin; *Du nouveau sur Jacques Coeur*, per Constantin Marinescu, i *El tributum quadragesimale: Supervivencias fiscales romanas en Galicia*, per Claudio Sánchez-Albornoz. — R. D'ABADAL I DE VINYALS.

Quatre llibres d'història. — Dins la col·lecció «Guió d'Or», iniciada l'any 1947 per l'editor Aymà amb l'obra *La dona i la cortesia a la societat medieval* d'Enric Bagué, han aparegut ara de poc quatre interessants llibres d'història dedicats a l'abat-bisbe Oliba, al pas de l'Edat Mitjana al Renaixement dins les terres catalanes, al capítol del Toisó d'Or tingut a Barcelona i als fills del rei Jaume II.

L'abat Oliba ha estat sortós amb els seus biògrafs: tenia una excellent biografia deguda al P. Dom Anselm M. Albareda, actual Prefecte de la Biblioteca Vaticana; el centenari novè de la seva mort, escaigut el 1946, ha estat causa d'una nova biografia — *L'abat Oliba, bisbe de Vic, i la seva època* (vols. IV-V; 1948; 312 pàgs. +1 facs.) —, en la qual Ramon d'Abadal i de Vinyals aboca el seu coneixement profund de l'època i fa reviure alhora la figura de l'abat-bisbe i l'ambient que va voltar-lo, o sia el de la Catalunya dels segles x i xi, amb incursions molt profitoses pels principals problemes històrics que s'hi plantejgen. Assenyallem molt especialment el relatiu a la successió comtal, que sovint degué presentar la forma de successió conjunta o indivisa i no de partició com s'havia cregut. Diguem, així mateix, que al costat de la figura de l'abat Oliba en són dreçades d'altres, com la del seu oncle Miró Bonfill, «prefigurador» de la figura d'Oliba, com la del seu pare Oliba Cabreta, com la del seu germà Bernat Tallaferró, etc. Tot plegat motiu perquè aquesta obra d'Abadal sigui no sols un llibre de lectura amena, ben construït, evocador, suggestiu pel seu estil, sinó un llibre d'imprescindible consulta per als especialistes.

L'objectiu del llibre *De l'Edat Mitjana al Renaixement (Figures literàries de Catalunya i València)*, de Jordi Rubió i Balaguer (vol. VI; 1948; 182 pàgines + 15 làms.), ens és declarat pel seu autor amb aquestes senzilles paraules: «Voldria només arrencar algunes notes que, al meu entendre, ens fan veure com els escriptors catalans comencen a experimentar la transformació enfortidora que el Renaixement va fer triomfar en llur consciència d'escriptors i en l'actitud que prenen davant la pròpia obra». Designi ambicions, voltat de perills, entre els quals potser el més greu és el de la imprecisió del tema; designi que Rubió i Balaguer pot dur a felicitat gràcies al seu doble domini de la història literària i de l'expressió subtil. Així pot aplegar els elements que l'ajuden a comprendre i aclarir la posició dels nostres escriptors en el trànsit del tres-cents al quatre-cents; però no els elements diguéssim a l'ús, sinó dades excepcionals poades en la seva excepcional erudició. Per això poca cosa diuen, de cara al contingut real, els títols dels tres capítols que integren el llibre: *Des del jugar al poeta de la Gaia Ciència*, *Els autors del quatre-cents davant de llurs obres*, *Els autors segons llur estament*. Els subtítols ja ens diuen molt més; però res encara en esguard del que pretenen resumir. Llibre per a ésser llegit íntegrament i íntegrament assaborit.

En el llibre de Joan Ainaud de Lasarte *El Toisó d'Or a Barcelona* (vol. VII; 1949; 164 pàgs. + 15 làms.) conflueixen la ciència arqueològica i historiogràfica del seu autor, director dels Museus d'Art de Barcelona. Ainaud ens presenta el capítol de l'orde que va celebrar-se a la ciutat de Barcelona el 1519, llavors de la primera estada que hi va fer el rei Carles I d'Espanya, aviat emperador Carles V d'Alemanya. Fa precedir l'evocació d'alguns capítols on es parla de la cavalleria i els simbolismes del Toisó d'Or, de la fundació de l'orde, de la política i el sentit del Toisó, de l'orde a Flandes de 1501 a 1517, dels preliminars immediats del capítol de Barcelona i del cerimonial. L'escenari i els personatges són presentats a continuació, de mà mestra, així com l'entrada en escena del personatge principal: el rei Carles. La celebració del capítol es distribueix en els quatre dies o sessions: el Primer, el Gran dia de l'Orde, el Dia de Difunts i el Dia de la Verge. Dos apartats dedicats a presentar les repercussions polítiques i civils del capítol celebrat i els seus records barcelonins clouen el llibre, en què l'autor es mou amb seguretat i — diríem — amb delectança, i comunica fàcilment aquesta sensació al lector, encantat de veure desfilant davant els seus ulls la pompa de la cort borgonyona pels carrers de la vella Barcelona, sota les voltes del Tinell o dins la penombrosa Seu, el cor de la qual conserva encara, com una de les seves més preades relíquies, els escuts dels membres del famós Orde, pintats en els setials que havien d'ocupar.

De la seva obra *Jaime II de Aragón, su vida familiar*, publicada en dos volums l'any 1948, es pot dir que el seu autor, Ernest Martínez i Ferrando, cap de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ha extret el llibre titulat *Els fills de Jaume II* (vol. VIII; 1950; 242 pàgs. + 15 làms.). Però, com fa observar el seu mateix autor, l'exposició del tema té aquí més unitat i està feta més de cara al lector. D'altra banda l'obra conté nombroses addicions i alguna esmena. Després d'un pròleg en què ens és presentada una visió de conjunt del viure de la família reial, desfilen d'un a un, en sengles capítols per ordre de primogenitura, els deu fills legítims de Jaume II: els infants Jaume, Maria, Alfons, Constança, Joan, Isabel, Blanca, Pere, Ramon Berenguer i Violant. Un darrer capítol és consagrat als dos fills bastards que va tenir a Sicília, en la seva juvenesa, el rei Jaume: Napoleó i Jaume. En aquesta galeria de retrats, o almenys de semblances, on hi ha una tan rica gamma de caràcters i de destins, des del primogènit, que a temporades degué vorejar la follia, o poc de-

gué faltar-se'n, fins a l'infant Joan, arquebisbe de Toledo i després de Tarragona, esperit «quiet i sensitiu», passant per les figures femenines de la infanta Constança, «flor de bondat», i de la infanta Isabel, la muller de Frederic el Bell, duc d'Àustria, de tan tràgica vida, Martínez i Ferrando ha trobat ample esmerç per a les seves aptituds d'historiador i de novel·lista. Sense separar-se per res del més estricte rigor científic, ha pogut fer reviure figures humanes, allò sens dubte que més li plau com a historiador, perquè és allò que més s'acosta a la seva vocació de literat. I no cal dir com aquesta confluència haurà estat útil per a la nostra historiografia. — F. SOLDEVILA.

Homenatge a Paul Peeters. — El Rev. P. Paul Peeters, S. I., personalitat màxima de la Societat dels Bollandistes d'ençà de la mort del P. Delahaye, i autoritat eminent en hagiografia oriental, ha estat objecte, amb motiu del seu vuitantè aniversari, de l'homenatge d'uns «Mélanges Paul Peeters», que han sortit formant els volums LXVII i LXVIII, corresponents als anys 1949 i 1950, dels «Analecta Bollandiana» (508 pàgs.+6 làms. i 500 pàgs.+4 làms.), l'aparició dels quals ha precedit de molt poc la seva mort. S'hi apleguen seixanta-sis monografies, la major part de les quals són dedicades, com és natural, a temes que es relacionen amb l'hagiografia i la història cristiana. Fora de la menció especial del treball de Mn. Josep Vives, dedicat a un tema nostre (*Un nuevo altar romano-cristiano en la Tarraconense*, referint-se a l'ara descoberta a Rubí l'any 1948), resulta impossible de relacionar tots els altres; però n'assenyalarem alguns, no pas perquè superin els altres, sinó perquè es refereixen a temes més generals. Tals són els de J. Zeiller, *Légalité et arbitraire dans les persécutions contre les chrétiens* (sobre la natura jurídica d'aquestes persecucions); A. Poidebard et R. Mouterde, *À propos de S. Serge: Aviation et épigraphie* (demostra com els documents obtinguts per l'aviació poden ajudar a esclarir passatges de les actes dels màrtirs); G. Bardy, *Pèlerinages à Rome vers la fin du IV siècle* (d'interès per als inicis del culte dels màrtirs a Roma); L.-E. Halkin, *Hagiographie protestante* («l'hagiographie protestante n'est pas l'hagiographie catholique, mais les biographies des martyrs [protestants] appartiennent authentiquement à la littérature hagiographique»), etc. — J. DE C. SERRA I RÀFOLS.

La inquisició a Albí. — El 1299 hi hagué a la ciutat d'Albí i altres poblacions de la diòcesi l'arrest de trenta-cinc ciutadans dels més rics i reputats, sota inculpació d'heretgia. El procés se'ns ha conservat en un manuscrit de la Biblioteca Nacional de París (ms. lat. 11847). La transcripció d'aquest manuscrit forma les dues terceres parts del llibre *The Inquisition at Albí (1299-1300)* de Georgene Webber Davis, publicat a Nova York el 1948. L'altra tercera part està formada per una Introducció en què s'estudia l'afer i els problemes que suscita, entre els quals és potser el més important el de què hi havia darrera el procés d'Albí. Hi havia solament la qüestió de l'heretgia? Hi havia, com ja fou suggerit aleshores, cobejances d'ordre econòmic? Hi havia qüestions d'ordre polític? Foren les acusacions i confessions arrencades per la tortura? Probablement totes aquestes preguntes admetrien respostes afirmatives. Les causes semblen haver-se barrejat i pot ésser que veritables heretges hagin estat possibles caps d'agitacions polítiques, que eren així eliminats o posats de banda, mentre les seves riqueses podien estimular l'acció contra ells com un mitjà d'omplir les arques episcopals. Quant a les tortures, són indubtables en el cas d'alguns dels inculpats que després revocaren llur confessió perquè els havia estat arrencada *vi tormentorum*. El que és indubtable és que persistia al Llenguadoc un estat d'inquietud i d'agitació que es